

УДК 378.147

О. Я. РОМАНИШИНА

м. Тернопіль

oks_roman@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті розглянуто питання про професійну ідентичність як динамічну систему, що формується у процесі професійної освіти та активного розвитку професійної компетентності і впливає на ціннісно-смыслову сферу і удосконалення професійної майстерності майбутнього фахівця. Розглянуто чинники, що впливають на формування професійної ідентичності, які пов'язані з проектною технологією (суб'єктивні, чи особистісні; об'єктивні, чи зовнішні; об'єктивно-суб'єктивні). Одночасно розглянуто мотиви, які сприяють формуванню професійної ідентичності й проявляються через проектну технологію. Визначено низку компетенцій, що характерні для особливостей методу проектів. Визначена основна мета проектної технології – інтеграція професійної підготовки суб'єктів навчання з різних навчальних дисциплін для встановлення міцніших міжпредметних зв'язків.

Ключові слова: професійна ідентичність, інноваційні педагогічні технології, проектна технологія, особистісно-орієнтоване навчання, мотивація, чинники.

На сучасному етапі розвитку вищої освіти стандарти підготовки спеціалістів розширюються за рахунок включення в них не лише системи знань, а й досвіду практичної діяльності та обов'язкового розвитку самостійної діяльності з елементами творчості. Це вимагає удосконалення форм і методів організації та здійснення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах, змінює пріоритети у підготовці майбутніх учителів.

Питання розробки та впровадження різноманітних інноваційних форм та технологій, спрямованих на вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців, розглядали А. Артем'єва, А. Вербицький, В. Платов, С. Сисоєва, В. Трайнев; їх систематизацію, аналіз та використання викладено в роботах К. Ангеловски, Л. Буркової, Н. Буги, В. Кременя, Л. Штефан, Г. Сазоненко. Теоретичні основи проектної діяльності обґрунтовані в роботах В. Гузеєва, О. Коберника, Н. Матяш, Є. Мегем, Є. Муравйова, Т. Новікової, Н. Пахомової, В. Симоненка, С. Ящука; поєднання проектних технологій з інформаційно-комунікаційними відображено в роботах Н. Демєнтієвської, Н. Морзе, Н. Голівер.

Однією із технологій, що ефективно сприяє формуванню професійної компетентності майбутніх учителів, є проектна технологія, в ході застосування якої реалізуються всі стадії

творчого процесу людини: виникнення, обґрунтування, осмислення і прийняття ідеї, технологічна її розробка, практична робота над втіленням, апробування розробленого об'єкту в роботі, доробка і самооцінка творчого вирішення ідеї.

Метою статті є розглянути питання формування професійної ідентичності у майбутніх учителів нематематичних спеціальностей використовуючи проектну технологію.

Професійну ідентичність ми розглядаємо як динамічну систему, що формується у процесі професійної освіти та активного розвитку професійної компетентності і впливає на ціннісно-смыслову сферу і удосконалення професійної майстерності майбутнього спеціаліста [4, 126]. У її структурі можна виокремити такі елементи як: переконання у правильності вибору професії та позитивного ставлення до себе як суб'єкта навчально-професійної діяльності та майбутньої професійно-виробничої діяльності; усвідомлення своєї приналежності до певної професійної спільноти; знання про степінь своєї відповідності професійним еталонам, про своє місце у системі професійних ролей; знання людини про ступінь визнання у професійній групі; знання про сильні та слабкі сторони, шляхи самовдосконалення, вірогідних зон успіху та поразки, знання своїх індивідуальних спосо-

бів успішної дії; уявлення про себе і свою роботу в майбутньому [5].

На процес формування професійної ідентичності впливають три основні чинники:

- 1) суб'єктивні, чи особистісні, внутрішні чинники, пов'язані з ціннісно-сисловою сферою, самосвідомістю, самоактуалізацією, рефлексивністю, компетентністю, вміннями, задоволенням, творчістю;
- 2) об'єктивні, чи зовнішні, чинники, пов'язані з вимогами професійної діяльності, яка здійснюється в особистісно-орієнтованій парадигмі, яка виступає регулюючою основою професійно-особистісного самовизначення фахівця;
- 3) об'єктивно-суб'єктивні чинники, пов'язані з організацією освітньої та професійної сфери [1, 24–27].

Крім означених чинників значна роль у цьому процесі відіграють мотиви. У дослідженнях Н. Семченко мотиви можна поділити на групи:

- 1) Професійний мотив, який пов'язаний із професійною діяльністю.
- 2) Пізнавальний мотив – базується на отриманні знань.
- 3) Соціальний мотив – це прагнення зайняти власну позицію в суспільстві.
- 4) Процесуально-змістовий мотив, який передбачає процес і зміст діяльності.
- 5) Матеріальний мотив, який пов'язаний із можливістю забезпечити себе високою заробітною платнею.
- 6) Мотив прагнення до досягнення певних результатів у діяльності.
- 7) Унітарний мотив, пов'язаний із прагненням отримати будь-яку перевагу або уникнути небезпеки [9].

Такі мотиви сприяють формуванню професійної ідентичності й проявляються у процесі реалізації проектної технології. Під проектною технологією ми розуміємо такий спосіб організації навчально-виховної діяльності майбутніх фахівців, що містить сукупність прийомів, операцій оволодіння визначеною галуззю практичних і теоретичних знань, унаслідок якої студенти одержують нові результати, що мають суб'єктивну або об'єктивну новизну та суспільну значущість. Він спрямований на самостійну творчу діяльність студента або групи студентів під керівництвом викладача.

Ідея проектної технології ґрунтується на взаємодії в навчальній групі під час навчального процесу, взаємному навчанні, в процесі

якого суб'єкти навчання беруть на себе не тільки індивідуальну, але й колективну відповідальність за вирішення навчальних задач, тобто проектна технологія представляє собою одну із інтерактивних, соціально-орієнтованих педагогічних технологій, засновану на моделюванні соціальної взаємодії в малій групі в ході навчального процесу.

Проектна технологія є практикою особистісно-орієнтованого професійного навчання в процесі навчальної діяльності студента на основі його вільного вибору та з урахуванням інтересів, тобто розвиває мотивацію та відчуття належності майбутніх фахівців до професійної спільноти [7].

Водночас, вона дозволяє актуалізувати навчально-пізнавальну діяльність і активізувати учня як суб'єкта даної діяльності, реалізувати його особистий потенціал, що створює умови для розвитку самостійності, наполегливості, ініціативності та креативності студентів, уміння самостійно набувати професійні компетентності та орієнтуватися на досягнення прогнозованого результату, який можна побачити, осмислити та застосувати в реальній практичній діяльності, забезпечує продуктивний характер навчальної діяльності і ефективність навчального процесу в цілому [6].

Основна мета проектної технології – інтеграція професійної підготовки суб'єктів навчання з різних навчальних дисциплін для встановлення міцніших міжпредметних зв'язків. Завдання, які ставляться перед проектною технологією, можна сформулювати так:

- навчити студентів самостійно здобувати та застосовувати для вирішення пізнавальних та практичних задач ті чи інші знання, а не просто їх завчити;
- стимулювати інтерес студентів до поставлених завдань, що вимагають оволодіння певним об'ємом професійно орієнтованих знань;
- продемонструвати через проектну діяльність практичне застосування отриманих знань для розв'язання однієї або цілої низки проблем;
- допомогти студентам у розвитку комунікативних навичок, уміння роботи у колективі в різних соціальних ролях – керівник, виконавець, посередник тощо;
- прищепити студентам уміння користуватися дослідницькими прийомами у

зборі інформації, вмінні її аналізу, висунанні гіпотез та умінні робити висновки [8].

Виконання проектів, максимально пов'язаних із життєвими ситуаціями, є найкращим засобом розвитку у майбутніх педагогів навиків до самостійної діяльності, який стимулює пізнавальний, емоційний і моторний розвиток, враховує потреби студентів залежно від індивідуальних і вікових особливостей, зацікавлення, дає змогу індивідуалізації та диференціації навчання, розвиває творче мислення, зміцнює в студентів пізнавальну мотивацію, інтегрує набуті раніше знання.

Крім того, проектна технологія у педагогіці декларується як одна з найбільш перспективних і ефективних інформаційних технологій, яка дозволяє розвивати широкий спектр компетенцій у суб'єктів навчання [2]. Так, проектна діяльність дозволяє сформува-ти наступні компетенції:

- інформаційну – здатність грамотно виконувати дії з інформацією;
- комунікативну – здатність вступати в спілкування з метою бути зрозумілим;
- соціальну – здатність діяти в соціумі з урахуванням позицій інших людей;
- предметну – здатність застосовувати отримані знання на практиці.

Характерними особливостями методу проектів є інтегрованість, проблемність і контекстність. Перша означає оптимальний синтез створених концепцій засвоєння знань і теорій навчання. Друга характеризує проблемність вирішуваних студентами завдань. Третя особливість – контекстність – означає інтеграцію навчальної, наукової та практичної діяльності майбутніх фахівців.

Структура навчального проекту не є догмою: вона може змінюватися, набувати інших форм (залежно від напрямку його застосування). Робота над будь-яким навчальним проектом майбутніми педагогами не обмежується знаннями окремо взятого предмета – для його виконання потрібно використовувати знання з цілої низки дисциплін, що підтверджується інтегративним характером проекту.

Творча складова проектної діяльності студентів полягає в ознайомленні з додатковою літературою вибраної тематики, знаходженні варіантів вирішення, розробці плану

виконання поставленого завдання [10]. Під час виконання проекту використовується принцип особистісної зацікавленості виконавців у темі проекту, оскільки освітній процес будується не за логікою навчального предмета, а за логікою діяльності, яка має особистісний зміст для суб'єкта навчання, що підвищує мотивацію до навчання. У процесі роботи над проектом у студентів розвиваються пізнавальні навички, активно набуваються комунікативні здібності, якості лідерів і здатність до колективної роботи в групі, створюються можливості для реалізації міжпредметних зв'язків.

Важливим елементом проектування є діагностика, яка дає можливість оцінювати результати як динаміку розвитку кожного студента. Спостереження за виконанням проектної діяльності дозволяє отримувати дані про формування життєвого і професійного самовизначення суб'єктів навчання, коригувати мотиваційну сферу підготовки майбутніх фахівців [3, 35–42].

Таким чином, застосування проектної технології у навчальному процесі розвиваючи в майбутніх фахівців основні види мислення, творчі здібності, прагнення самим створити, усвідомити себе творцем під час роботи з різним програмним забезпеченням, допоміжними засобами тощо, посилюючи мотивацію до обраної професії, відчуття своєї належності до професійної спільноти, зведення отриманих знань, умінь та навиків до єдиної системи, досягає визначених вимог до чинників впливу на формування професійної ідентичності.

У студентів, що навчалися з використанням проектної технології, ефективніше виробляються професійні компетенції щодо аналізу різних ситуацій, здатність оцінювати ідеї з урахуванням реальних потреб, матеріальних можливостей, а також формуються вміння вибирати найбільш оптимальний шлях до досягнення поставленої на початку проекту мети. Тобто, за рахунок залучення всіх чинників у процесі використання проектної технології під час навчальної діяльності йде ефективний розвиток всіх елементів професійної ідентичності майбутніх вчителів.

Список використаних джерел

1. Березина Т. С. Становление профессиональной идентичности педагога / Татьяна Сергеевна Березина // Педагогическое образование и наука. — 2008. — № 7. — С. 24—27.
2. Гиглавый А. В. Работа над проектами — модель непрерывного образования в сфере ИКТ [Электронный ресурс] / Александр Владимирович Гиглавый // Вопросы Интернет Образования. — 2001. — № 2. — Режим доступа: http://vio.uchim.info/Vio_02/cd_site/articles/Art_0_2.htm. — Заглавие с экрана. — Язык рус.
3. Горбатюк Р. М. Теоретичні основи проектної підготовки майбутніх інженерів-педагогів / Роман Михайлович Горбатюк // Молодь і ринок: щомісячний наук.-пед. журнал Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. — 2009. — № 2 (49). — С. 35—42.
4. Дьяченко М. И. Психология высшей школы / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. — 2-е изд. — Минск : Изд-во БГУ, 1981. — 383 с.
5. Климов Е. А. Психология профессионала / Евгений Александрович Климов. — М. : Издательство «Институт практической психологии», Воронеж : НПО «МО-ДЭК», 1996 — 400 с.
6. Ковальчук Г. О. Формування професійних педагогічних умінь у студентів — майбутніх викладачів економіки: автореф. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти / Галина Олександрівна Ковальчук. — К., 1999. — 18 с.
7. Колесникова И. А. Педагогическое проектирование: учеб. пособ. [для высш. учеб. заведений] / И. А. Колесникова, М. П. Горчакова-Сибирская. — М. : Издательский центр «Академия», 2005. — 288 с.
8. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська. — К. : А.С.К., 2001. — 256 с.
9. Семченко Н. О. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у поза аудиторній діяльності : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти. — Харків, 2005. — 162 с.
10. Ящук С. М. Організація проектно-технологічної діяльності учнів основної школи на уроках трудового навчання : дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.02 Теорія та методика навчання / Сергій Миколайович Ящук. — Умань, 2004. — 201 с.

О. ROMANYSHYNA

Ternopol

**THE USAGE OF PROJECT TECHNOLOGY IN FORMATION
THE PROFESSIONAL IDENTITY OF FUTURE TEACHERS**

The article showcases the issue of professional identity as a dynamic system, which is formed in the process of professional education and active development of professional competence and affects the value-semantic sphere and improvement of professional skills of future specialists. Considered the factors influencing the formation of professional identity which are associated with the project technology (subjective, or personal, objective, or external; objective-subjective). Examines the motives which contribute to the formation of professional identity and manifest themselves through project technology. Identifies competencies, which are characteristic features of a projects method. Defines the main goal of project technology integration training subjects training on various disciplines for the creation of stronger interdisciplinary connections.

Key words: professional identity, innovative educational technology, design technology, student-centered learning, motivation factors.

О. Я. РОМАНИШИНА

г. Тернополь

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОЕКТНОЙ ТЕХНОЛОГИИ В ФОРМИРОВАНИИ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ**

В статье рассмотрен вопрос о профессиональной идентичности как динамической системе, которая формируется в процессе профессионального образования и активного развития профессиональной компетентности и влияет на ценностно-смысловую сферу и совершенствования профессионального мастерства будущего специалиста. Рассмотрены факторы, влияющие на формирование профессиональной идентичности, связанные с проектной технологией (субъективные, или личностные; объективные, или внешние; объективно-субъективные). Одновременно рассмотрены мотивы, которые способствуют формированию профессиональной идентичности и проявляются через проектную технологию. Определен ряд компетенций, характерных для особенностей метода проектов. Определена основная цель проектной технологии - интеграция профессиональной подготовки субъектов обучения по различным учебным дисциплинам для установления прочных межпредметных связей.

Ключевые слова: профессиональная идентичность, инновационные педагогические технологии, проектная технология, личностно-ориентированное обучение, мотивация, факторы.

Стаття надійшла до редколегії 03.08.2015